

КЛОД ПРОСПЕР ЖОЛИО
ДЪО КРЕЙМОН СИН

Заблудите на
сърцето
и ума
роман

превод Антоанета Колева

Claude Prosper Jolyot de Crebillon
(Crebillon fils)
LES ÉGAREMENTS DU CŒUR ET DE L'ESPRIT,
ou les Mémoires de Monsieur de Meilcour
1736-1738

Преводът на книгата е направен по текста на оригиналното издание от 1736-1738 г. (Picaud [Париж], 1736, за Първа част, Gosse & Néaume, [Хага], 1738, за Втора и Трета част), сравнен с наличните в критическата литература данни за авторови поправки по коректурите на първите преиздания, както и със съвременното пълно критическо издание от 1977 г. (Gallimard [Париж]).

Клод Проспер Жолио дьо Кребийон син
ЗАБЛУДИТЕ НА СЪРЦЕТО И УМА,
или Мемоарите на мого джо Мейлкур

- © Антоанета Колева, превод от френски език
- © Антоанета Колева, послеслов
- © Яна Левиева, художник на корицата и серията
- © издателска къща **КК** – критика и хуманизъм, 2012

ISBN 978 954 587 167 2

С подкрепата
на Програма „Култура“ (2007–2013)
на Европейския съюз

ГД Образование и култура

Програма „Култура“

With the support
of the Culture Programme (2007–2013)
of the European Union

Education and Culture DG

Culture Programme

Съдържание

<i>До моста във Кребийон</i>	7
<i>Предговор</i>	9
Първа част	15
Втора част	121
Трета част	204
<i>Кребийон, Заблудите... и блудните думи</i> Антоанета Колева	313

ПЪРВА ЧАСТ

Влязох в обществото на седемнадесет години, като при това притежавах всички предимства, които могат да накарат да бъдеш забелязан. Моят баща ми бе оставил прочуто име, чийто блясък той самият бе увеличил, а от страна на майка ми очаквах значително наследство. Останала вдовица на възраст, на която не би трябвало да има начинания, в каквито да не е способна да се впусне – понеже била красива, млада и богата, – тя обаче била заставена от изпитваната към мен нежност да не се стреми към каквото и да е удоволствие, различно от онова, да ме отглежда, а също да се опита да замести всичко, което бях загубил, губейки баща си.

Подобен план, струва ми се, би могъл да се зароди в главите на малко жени, а още по-малко пък са онези, които биха му останали верни докрай. Но за мадам дьо Мейлкур, която, ако се съди по онова, което са ми разказвали, изобщо не била кокетка на млади години, а в късните ѝ години пък аз на свой ред не видях да проявява разпуснатост, следването на подобен план щяло да създава по-малко затруднения, отколкото на всяка друга персونا от нейния ранг.

Нещо твърде рядко – бях възпитаван в скромност! По природа бях склонен да харесвам себе си;

а когато човек мисли така, той обичайно оценява себе си по-високо, отколкото всъщност струва. Ако и да не съумя да ми отнеме гордостта, майка ми поне ме задължи да я сдържам: последицата бе, че станах пак толкова самонадеян; но без предпазните мерки, които тя вземаше против мен, щях да съм станал такъв по-рано, и то напълно неспасяемо.

При навлизането ми в обществото идеята за удоволствие бе единствената, която ме занимаваше. Мирът, който цареше тогава, ми позволяваше да живея в опасно безделье. Малката заетост, каквато обикновено имат хората от моя ранг и на моята възраст, нищожните задължения, свободата, примерите, които виждах – всичко ме влечеше към удоволствията: имах невъздържани страсти, или за да се изразя по-правилно, имах жарко въображение, което лесно можеше да бъде разпалено.

Всрещ светската връя и блясъка, които не престанно ме заобикаляха, усещах, че на сърцето ми липсва нещо най-важно: желях някакво блаженство, за което нямах особено отчетлива идея; прекарах известно време, без да разбирам от какъв род е наслаждението, от което се нуждая. Напразно се опитвах да се залисвам и да забравям онази празнота вътре в мен, от която се усещах терзан; единствено общуването с жени можеше да я разпръсва. Без все още да познавам цялата неудържима сила на наклонността, която ме влечеше към тях, аз усърдно ги търсех: надали щеше да е възможно още дълго да продължа да се срещам с тях и да не узная, че единствено те могат да носят

подобно щастие за мен, такива сладки съгрешавания на гушата, които никое друго забавление не ми предлагаше; и тъй като възрастта усилваше тази моя предразположеност към нежност и правеше по-осезаем за мен техния чар, вече започвах да мечтая само за това, да изпитам страстта, такава, каквато би могла да бъде тя.

Това бе трудно, понеже не бях привързан към никой обект, а нямаше ни един, който пък да не ме поражда: боях се да избирам и дори не бях особено свободен да го правя. Чувствата, каквито разбудяше у мен една, биваха разрушавани още в следващия момент от онези, които пораждаше някоя друга.

Човек често се привързва не толкова към онази жена, която най-силно го вълнува, колкото към тази, която му се струва, че той самият най-лесно би развълнувал; бях в такова състояние повече от когото и да е: исках да обичам, но аз самият изобщо не обичах. Онази, от която очаквах да е най-малко строга с мен, бе единствената, в която започвах да се смятам за истински влюбен; но тъй като ми се случваше понякога да бъда в един и същи ден благосклонно поглеждан не от една, а от повече жени, вечерта се оказвах в крайно затруднение коя от тях да избира: дали този избор имаше основания и как да го оповестя на обекта, който бе спрял погледа си на мен?

Имах толкова малък опит с жените, че отправянето на любовно обяснение ми изглеждаше обига за онази, на която то бива поднасяно. Боях се, въпреки, че няма да бъда изслушан, а смятах оскърблението да бъда отблъснат за едно от най-

тежките, които би могъл да получи някой мъж. Към тези съображения се добавяше срамежливост, която нищо не можеше да победи и която, щом някоя пожелаеше да ми помогне, не ми позволяваше да се възползвам от каквото и да е благоприятен случай, колкото и отявлен да бе той: в подобен случай аз несъмнено щях да отведа моето уважение до степен, в която то става обидно за жените и достойно за присмех над нас, мъжете.

Лесно е да се прецени по този детайл, че не бях си създам правилна представа за тях: що се отнася до начина, по който се мислеше по онова време, би трябвало, когато си с тях, да се боиш повече, ако не им кажеш, че ги обичаш, отколкото ако им покажеш цялата онази впечатленост, каквато те вярват, че трябва да са произвели; и любовта, някога толкова почтителна, тъй искрена, така деликатна, бе станала толкова гръзка и тъй лесна, че не можеше да изглежда застрашаваща, освен на някого, който е толкова неприсветен, колкото бях аз.

Онова, което тогава двата пола наричаха любов, бе нещо като общуване, в което човек се впуска, често дори без охота, при което удобството винаги е предпочитано пред симпатията, интересът – пред удоволствието, а порокът – пред чувството.

На една жена се казваше само до три пъти, че е красива, защото не бе и нужно повече: от първия път тя вече със сигурност Ви вярваше, на втория път Ви благодареше, а на третия, съвсем обичайно, Вече ви се отблагодаряваше.

Понякога дори се случваше на някой мъж да не му се налага да говори, както и нещо друго, кое-

то в толкова мъдро време като нашето може би ще бъде по-изненадващо – често не се и очакваше той да отговаря.

За да се хареса, един мъж не се нуждаеше от това, да бъде влюбен: в спешни случаи той биваше освобождаван дори от необходимостта да бъде мил.

Още първият поглед решаваше една афера, но същевременно рядко се случваше последващият ген да я намери все така жива; а и освен това, като се разделяха тъй бързо, двамата в нея винаги предотвратяваха възможността да се отвратят един от друг.

За да направят светското общуване по-леко, бяха се споразумели да премахнат от него превзетостите: но понеже и това не им се стори достатъчно, че да го улесни, то премахнаха и благоприличията.

Ако вярваме на някогашните мемоари, жените от предишни епохи се ласкаели повече от способността си да вдъхват уважение, отколкото желание; а може би и печелели от това. Честно казано, съвсем не толкова бързо им заговаряли за любов, но пък любовта, която те пораждали, била по-удовлетворяваща и по-трайна.

В онези времена те си представяли, че никога не трябва да се предават, и наистина се съпротивявали. А първата мисъл на жените от моето време бе, че всяка съпротива е невъзможна, и веднага, щом биваха атакувани, се предаваха на това си предубеждение.

От току-що казаното все пак не бива да се заключава, че всички те се предаваха с една и

съща леснота. Виждам съм сред тях такива, които след две седмици полагани усилия все още продължаваха да се колебаят и за цялото пълно сломяване не бе достатъчен дори цял месец. Съгласен съм, че това са редки екземпляри и те изглежда не трябва да бъдат използвани, за да се правят изводи за останалите; дори, ако се не лъжа, строгите по този пункт жени минават за донякъде лицемерно добродетелни.

От онова време насам нравите тъй удивително са се променили, че не бих се изненадал, ако днес бъде сметнато за измислица онова, което току-що разказах по тази тема. За нас е трудно да повярваме, че пороците и добродетелите, които вече не са пред очите ни, никога не са съществували: действителността обаче е точно такава и аз изобщо не преувеличавам.

Аз ни най-малко не познавах начина, по който се урежда любовта в обществото, и въпреки онова, което виждах всеки ден, си мислех, че е потребна някаква върховна заслуга, за да се харесваш на жените; и колкото и високо мнение да имах тайно за себе си, изобщо не се смятах за достоен да бъда обичан от тях: дори съм сигурен, че когато щях вече да съм ги опознал по-добре, не по-малко щях да се срамувам от тях. Уроците и примерите са нещо маловажно за един млад човек; и той винаги се учи единствено от щетите, които търпи.

Каква позиция ми оставаше да заема в такъв случай? Не можеше и дума да става да се съветвам с мадам дьо Мейлкур относно моята неувереност; а сред младите хора, с които се срещах, нямаше

нито един, който да има повече опит от мен или поне да е придобил онзи опит, който би могъл да ми послужи. Прекарах шест месеца в подобна обърканост и няма съмнение, че щях да остана още по-гълго в нея, ако една от дамите, която ме бе впечатлила възможно най-осезаемо, не бе пожелала да се натовари с моето образование.

Маркиза дьо Люрсе (това бе името ѝ) ме виждаше почти всеки ден – или аз я посещавах, или тя идваше при майка ми, с която бе извънредно близка. Познаваше ме отгавна. Грижата, с каквато тя се заемаше да любезничи относно моя ум и външност, фамилиарността ѝ с мен и навикът да я виждам бяха породили у мен голямо приятелство с нея и една своеобразна непосредственост, до каквато не достигах с никоя персона от нейния пол. От това първоначално усещане, родено от твърде дълго общуване, незабележимо стигнах дотам, да пожелаая да ѝ се харесам; и тъй като сред всички жени тъкмо нея виждах най-често, то тя бе и онази, която най-постоянно ме вълнуваше. Причината не беше в някаква моя увереност, че ще ми е полесно да бъда обичан от нея, отколкото от някоя друга. И точно понеже ни най-малко не се ласкаех от подобна сладостна мисъл, слабата надежда да постигна успех при нея често ме бе заставяла да насочвам желанията си в друга посока, но след два дни невярност се връщах към нея по-нежен и по-срамежлив от всякога.

Въпреки че внимавах да крия какво вдъхва у мен, тя бе прозряла: моето уважение към нея, което изглежда нарастваше от ден на ден, моето

притеснение, когато говорех с нея, притеснение, различно от онава, което бе виждала у мен в детството ми, погледите, дори по-отявлени, отколкото ми се струваше, моята винаги настойчива загриженост да ѝ се харесам, честите ми посещения, а може би най-вече желанието, каквото тя самата изпитваше да се занимава с мен, я бяха накарали да мисли, че тайно я обичам; но в ситуацията, в която се намирахме по онава време, не ѝ подхождаше изненадващо да разбие сърцето ми и да се впусне невнимателно в една афера, която можеше да бъде гъвусмислена.

Някога кокетка, дори леко разпусната, тя бе преживяла по-късно скандална авантюра, която опетнила репутацията ѝ и отнела вкуса ѝ към шумните удоволствия на висшето общество. Понеже останала с все тъй силно откликващи сетива, но вече била станала по-благоразумна, тя най-накрая разбрала, че жените се погубват не толкова поради слабостите си, колкото поради това, че не управляват добре самите себе си; както и че проявите на страстта към тях у някой влюбен, макар и да остават пренебрегвани, не са поради това нито по-малко действителни, нито по-малко сладки. Въпреки благопристойния вид, който бе придобила, тя пораждаше упорити подозрения; и може би аз бях единственият, на когото бе внушила уважение. Тъй като бях навлязъл в обществото дълго време след приказките, каквито тя бе предизвикала сред публиката, не бе изненадващо, че нищо от тях не бе стигнало до мен. Съмнявам се дори, че ако бяха поускали да ми изкажат ло-

шото си мнение за нея, щеше да е възможно да ме накарат да го приема: тя знаеше колко далеч съм от мисълта да повярвам, че е способна на някаква слабост, и поради това смяташе за свой дълг да бъде по-предпазлива и при случай – изобщо да не отстъпва, освен с цялото благоприличие, което се предполагаше, че очаквам от нея.

Нейната фигура и възраст още повече ѝ помагаша в този проект. Тя бе красива, но с някаква величествена красота, която, дори без сериозността, каквато вдъхваше, можеше лесно да породи уважение. Облечена без кокетство, тя не пренебрегваше разкрасяването. Казваше, че не се стреми да се харесва, но винаги се гласеше така, че да впечатлява, и грижливо поправяше онова, което близо четиридесетте ѝ години ѝ бяха отнели откъм привлекателност: но въпреки това тя я бе загубила в много малка степен; и ако се изключи онази свежест, която изчезва с отминаването на първата младост и която жените често преждевременно помрачават в стремежа си да я направят още по-блестяща, мадам дьо Люрсе нямаше за какво да бъде окайвана. Тя бе едра и добре сложена и каквато бе престорено небрежна, притежаваше толкова прелести, с колкото малко жени можеха да се похвалят. Изразът на лицето, както и очите ѝ, бяха престорено строги, и когато не внимаваше нарочно да се самонаблюдава, човек съзираше в тях да гори веселост и нежност.

Имаше жив, но лишен от безразсъдство ум, предпазлив, дори потаен. Говореше добре, и то с лекота; в мислите ѝ имаше много финес, но не бе

предвзета. Бе изучавала грижливо своя пол, а и нашия, и познаваше всички онези гвижещи сили, които ги карат да действат. Търпелива в преследването на своите отмъщения, а и на своите удоволствия, тя умееше да ги очаква от времето, докато моментът не ѝ ги поднесе. Впрочем, макар и престолено добродетелна, тя бе много приятна в обществото. Нейните възгледи изобщо не включваха това, че човек не трябва да има слабости, а приемаха, че единствено чувството може да направи слабостите извиними; вид баналност, каквато три четвърти от жените непрестанно повтарят и която прави само още по-заслужаващи презрение онези, които я позорят с победението си.

В няколкото разговора, които бяхме имали с нея относно любовта, тя се бе осведомила за моя характер и за причините, които можеха да ме накарат да се опасявам да призная страстта, каквато ме бе обзела. Повярва, че за да ме постигне, и дори да ме спечели за по-дълго, за нея е важно да прикрива възможно най-дълго любовта си към мен; че колкото по-привикнал бях да я уважавам, толкова повече би ме поразила някоя прибързана стъпка от нейна страна. Впрочем тя знаеше, че мъжете, колкото и разпалено да преследват победата, винаги обичат да си я купят; и че жените, които смятат, че едва ли не направо не могат да постигнат оная бързина, с която е редно да се отдават, често се разкайват, защото прекалено скоро са се оставили да бъдат победени.

Наред с много други неща, аз не знаех и това, че в обществото чувството е само тема на разговор; и дочухах жените да говорят за него с толко-

ва неподправен вид, да правят толкова деликатни разграничения, когато става дума за него, да презират с толкова надменност онези, които се отклоняват от него, че не можеш да си представя, че след като го познаят толкова добре, така малко ще го употребяват.

Мадам дьо Лорсе по-специално, чиято цел бе да бъдат забравени нейните фатални авантюри и която вярваше, че навсякъде е изтрила спомена за тях, докато признаваше, че като цяло смята себе си за способна да обича, всъщност превръщаше сърцето си в толкова трудно завоевание, искаше да открие толкова много качества у онзи, който би могъл да я развълнува, говореше така чудновато за любовта, че аз потръпвах всеки път, щом в главата ми се завръщаше идеята да се обвържа с нея.

Тази тъй деликатна дама, доволна обаче от начина, по който мисля за нея, прецени, че е дошло време да ми даде някаква надежда и да ме накара да разбера, но чрез най-благоприлични знаци, че именно аз съм избореният от благосклонната съдба смъртен, когото е посочило сърцето ѝ. От любезните слова, каквито дотогава бе отправяла към мен, тя премина към по-особени и по-многозначителни думи. Гледаше ме нежно, и щом останехме сами, ме насърчаваше да не се сдържам толкова много, когато съм с нея. Чрез това поведение бе успяла да ми вдъхне много любов, а и сама бе породила толкова много у себе си, че вече надали искаше да ми внушава толкова много уважение.

Поради полаганите от нея грижи, положението бе станало за нея също толкова затрудняващо,

Антоанета Колева

Кребийон, *Заблудите...* и блудните думи

„Колкото повече упорствате да не се отдавате на пороци, толкова повече ще припират да Ви приписват такива“ – казва към края на романа обръгналият в „светското“ гъб Версак на тепърва посвещавания в него седемнадесет-осемнадесетгодишен гъб Мейлкур. Вероятно това казва самоиронично и на себе си авторът, Клод Кребийон, гъбо и нашироко обвиняван, а и наказван като „лош поданик“, заради „неприличието“ на текстовете си. Независимо дали биват наречани романи, приказки, истории или диалози, за почти всички тях той бива порицаван, заради някои – забраняван за публикуване, пращан в затвора или заточаван извън Париж: тогава бляскава столица на Луи XV, с ароматите на все по-охолната си аристокрация и гързостите на просвещенските си умове. От ретроспективна гледна точка може да изглежда дори забавно твърдението на личност именно като маркиз гъб Саг, че Кребийон се отдава на порока и страни от добродетелта* – каква ирония, Кребийон, виртуозният жонгльор с всъщност изискани до болезненост думи... Който обаче впоследствие ще се нуждае от около два века, за да заеме достойно мястото си на първоразреден разказвач редом с Монтезкьо, Мариво, Русо, Дидро, Лакло, Прево, самия Саг (за да се ограничим само до епохата му и родната му Франция). Впрочем, колко ли порочна би била чувствителността, която кара Кребийон почти десетилетие да спре да пише, и най-вече да издава, объркан и разколебан от за-

* В книгата *Идеи относно романите*, оригинално публикувана през 1799 г.

браните за публикуване на творбите му, за чието изящество настоящата книга е тъй отявлено доказателство? А колко ли пък порочна би била деликатността, с която по-късно изпълнява функцията „кралски цензор“ (за такъв е назначен с протекциите на покровителката на свободни умове мадам дьо Помпадур)? А резултат на колко голяма порочност би била смъртта в смирена бедност, въпреки дългото изпълняване на въпросната кралска служба в тъй подкупни времена...? Но вероятно най-важният от подобна глъга поредица реторични въпроси би връщал отново към настоящата книга – що за порочност е онази, която се бои да направи крачка, пък дори миниатюрна като на изящна магмаозел крачка, встрани от... думите, от понякога тъй свенливите думи, каквито всъщност са привидно най-гръзките думи?

Не е известно кой знае колко за живота на Клод, син на Проспер, трагик и „безсмъртен“, каквито са членовете на Френската академия. Роден е през 1707 г. в Париж; блестящ ученик е в елитния лицей „Луи льо Гран“; после е център на либертинското „Кавьо“ (нещо като изба-кабаре-кафене), място не толкова на естетизирани сетивни удоволствия, колкото на естетско боравене с ума и езика; познава, казват легендите, завиден брой жени, относно които в личен план остава завидно мъчалив; обвързва се в зряла възраст с некрасива и небогата англичанка, която умира преди самия него, т.е. преди 1777 г.; губи единственото си дете...

Що се отнася до творчеството му, вероятно най-достовърното изследване върху автентичните му произведения е направено от Жан Сгар*. Казах „автентични“, защото, щом Кребийон придобива известност още с първия си роман, публиката започва да му приписва повечето впечатляващи либертински текстове от епохата, изда-

* Jean Sgard, „Catalogue des oeuvres de Claude Crébillon“, *Revue d'histoire littéraire de la France*, P., PUF, 1996, 96 (1), с. 3-20. Сгар е автор и на важната книга: *Crébillon fils: Le Libertin moraliste*, P., Desjonquères, 2002, а също на съпътстващи текстове в посочен по-нататък четиритомник.

вани по обичайната практика анонимно или под псевдоними. Списъкът с произведенията му съдържа единадесет романа, които сигурно и стандартно му се приписват, два диалога и осем непубликувани творби, които могат да бъдат смятани за окончателно загубени. Приписват му се подвъпросно и други, така че общият им брой понякога достига двадесет и пет. Сред тях най-скандалните и спечелили му именно славата на автор на неприлични текстове са два романа, които плащат дан на един могъщ за тогавашното западноевропейско време мит – този за чародейния Изток, бил той далечен* или близък**.

Произведенията на Кребийон са събрани и представени на модерен език за пръв път през 1929-1930 г.***, но вероятно най-строго научното им издание са четирите тома под редакцията на Жан Сгар от 1999-2002 г.**** Тези издания са благоприятстващо условие за преоткриване-

* *Танзай и Неандарне: японска история*, 1734, е роман, който предизвиква скандал и коства на автора затвор. Едно от основните обвинения е, че тук той си позволява директни нападки срещу известни лица; най-вероятно това е и причината Кребийон да размишлява в Предговора на настоящата книга над ролята на жанра в тази посока.

** *Софата, морална приказка*, 1739, с отчетливи намеквания към „Приказки от хиляда и една нощ“; именно тя донася на Кребийон заточаване и забрана за публикуване.

*** Crébillon fils, *Œuvres complètes*, P., Le Livre du Divan, съст.: Pierre Lièvre, 5 тома. Опити за събрани съчинения има още през 1772 г., но те са правени без участието на живия автор и не заслужават доверие според изследователите.

**** Crébillon fils, *Œuvres complètes*, P., Classiques Garnier, 1999-2002, съст. и допълващи текстове: Jean Sgard (*Заблудите* са във 2 том). Трети том е с други съставители: P. Stewart, R. Jomand-Vaudry; именно в техния предговор се твърди за наличието на два периода в творчеството на Кребийон – един бляскав и интензивен, от 1730 до 1742 г., и един втори, продължил около десетина-дванадесет години, съпроводен с колебания и съмнения, покрай наказанията и забраните за публикуване. Вероятно след това настъпва „успокоеният“ период на битието на краски цензор, през който Кребийон опитва да довърши доста започнати по-рано творби, но не съсем резултатно.

то на романите на Кребийон, но са и резултат от това преоткриване – от страна на изследователите*, разбира се, но много повече от обикновените читатели. Защото Кребийон умее да изпраща чрез думите към редките и изтънчени удоволствия на сърцето и ума.

Що се отнася до краткия генезис на самия текст на *Заблудите...*, трябва да разчитаме до голяма степен, освен на Сгар, и на литератора Етиембл – ако първият има най-голямата заслуга за изследване на каталога произведения на Кребийон, то вероятно най-голямата заслуга за съвременното му завръщане в ранга на големите дължим именно на втория**. Първото издание на *Заблудите...* любопитно търпи разстояние от две години между публикуването на Първа, а след това на Втора и Трета част, както и промяна в мястото – от Париж в Хага.*** Това се дължи на забраната за публикуване на произведения на Кребийон, вдигната през ноември 1938 г. По-късно открити писма на автора сочат, че той замислял да издаде продължение на книгата; две години преди смъртта си продължава да казва, че все още има твърде много работа по тези части и... те така и никога не се появяват.**** Що се отнася до самия текст, Кребийон със сигурност е коригирал първото издание****, както и това от 1758 г. (на Néaulme, в Хага), а друго известно парижко издание от 1765 г. (на Prault) е модернизирало правописа и пункту-

* През последните десетилетия интерпретациите на Кребийон и естетиката му растат лавинообразно. Вниманието към *Заблудите...* надхвърля всичко останало.

** (1909-2002) През 1953 той организира и подготвя текстуално първото издание на *Заблудите...* и му написва предговор.

*** Посочено на копирайт-страницата на настоящото издание.

**** Има най-различни интерпретации относно това, дали романът е незавършен, или не (вж. напр.: С. Cusset, *No Tomorrow: The Ethics of Pleasure in the French Enlightenment*, The U. P. of Virginia, 1999, с. 66 и следв.).

***** Някогашният авторски списък с грешки (*Errata*) е взет предвид при съвременните френски издания, включително и в настоящия превод на български.

ацията, разбира се, променени и днес. Във всеки случай, приживе на автора си книгата претърпява около десет издания (!), ала именно от средата на ХХ в. тя започва да връща блясъка си на прекарал доста време под праха ослепителен шедьовър.*

Не всички издания съдържат подзаглавието на книгата: *Мемоарите на мисю дьо Мейлкур*, което открито препраща към формата на традиционния за онова време роман-мемоар, за разлика от сравнително новата тогава форма на романа-писма**. Вероятно по-важното за *Заблудите* обаче, в аспекта романна естетика, е не толкова формата, колкото Предговорът на книгата, в който Кребийон предлага своята „система“ (доста мъдра за 29-годишния си автор впрочем), тоест вижданията си за сериозните – и възпитателни спрямо възрастите! – функции, които би могъл да има един литературен жанр, смятан дотогава за етикет единствено на съмнителни писания***. Книгата започва именно с нещо като „трактат за романа“, за да приключи впрочем като „трактат за морала“, както буквално заявява споменатият в началото дьо Версак. Разбира се, при условие, че не забравяме онзи смисъл на „морал“, в който той е повече синоним на

* Двете най-авторитетни издания са: подготвеното от Етиембл при Gallimard, 1977 г. (преизд. 1990, 2000), върху което до голяма степен е базиран и настоящият превод; както и критическото издание под редакцията на Сгар (във втория от 4-те цитирани тома).

** Вж. напр.: V. Mylne, *The Eighteenth Century Novel. Techniques of Illusion*, Cambridge U. P., 1965, с. 81 и сл. Впрочем смята се, че Кребийон е първият, който прави известна тази нова форма с *Писма на маркиза дьо М*** до граф дьо Р****, 1732 г.

*** Много изследователи (напр. L. W. Lynch, *Eighteenth Century French Novelists and the Novel*, Summa Publications Inc, 1985, с. 64 и сл.) оценяват най-високо именно това, че Кребийон, в своята критика на романа от времето си, му дава „позитивни правила“ и модел за реформиране. Той не е единствен в това, но пък е първият, който радикално променя пейоративните асоциации на думата роман с „безвкусна любовна история“. Прословутият Лакло прави същите опити едва половин век по-късно.

описание на наличните нрави, отколкото на „поучения в идеали“. Докато чете насладително този театрализиран трактат, всеки читател може ирриго да подрежда в най-различни перспективи всяка и всеки от говорещите по страниците мадам, магмоазел и мосю*. Незлобивата перверзност на постмодерното съвремие може дори да превърне всеки от тях в психоаналитичен модел за тип патология и отново да изръкопляска на гения на Кребийон, вкаран в друга „драма“ чрез преплитане на исторически времена и прозрения.

В безспорно вгъхновен текст, наречен „Едно тѣй жестоко знание“^{***}, Мишел Фуко пише, че „Заблудите на сѣрието и ума... разказват за едно посвещаване... Мейлкур бива въвеждан в ‘обществото’... [и бива обучаван на] ‘науката за света’... Същественото несъмнено е в един диагонален урок, който преподава онова, което Кребийон умее най-добре: употребата на словото“. Голяма е съблазънта да се мисли тази „наука за света“ като учене как свят се създава чрез думите; а Кребийон разказвачът да се преживява като едно изящно показване как с думи се вършат неща (изкушеният в теории би нарекъл това радикализирана перформативност). Друга съблазняваща посока на мислене е онази, която показва как посвещаването/знание приема формата на... заблуждаване; как иницицирането в светското, влизането в света, изисква не прокарване и затвърждаване на границата между истинско и неистинско, а нейното заличаване; как ставането-светски е невъзможно без важни загуби на... непритежавано. Подобни свободни интерпретации отново връщат към началото

* При превода избрах да оставя тези названия-обръщения във формата им на калка от френски език, а не с български аналози, донякъде и за да се усети повече онази френскост, която изобилства, но която Кребийон иначе спестява откъм описания, така че преходът към друг език трябва да я търси и чрез други средства.

** Michel Foucault, „Un si cruel savoir“, в: *Dits et Ecrits*, I, Gallimard, Paris, 1994, с. 215-28.

на книгата и Кребийоновите размисли над правдоподобното (истинното) в Предговора, както и отпращат към края ѝ – към Кребийоновата тема за, нека си позволя да кажа така, о-светскостяването като придобиване на метафизично удобство... Весели и привидно безотговорни игри с най-сериозни локуси и усети, пред които стои „в поза мирно“ цялата съвременна философия, бих казала аз като привилегирован читател.*

Кринолини в коприни, воали и напудрени коафюри, просветващи върху фината кожа украшения, пълтни уха-ния, везани тапичерии и многоцветни килими, златни прибори и крехки порцелани, пищни паркове и импозантно плисващи замъкови архитектури... – всъщност нито дума за нещо такова (докато културно приготвеното ни четене на тази книга гочува и провижда точно такъв свят), нито дума! Цялото действие вършат думите, думите на ума и сърцето, тези блудни в множество смисли демурзи – на желания, граници и светове.

* Привилегироваността е *единствено* доколкото съм и преводач. Този опит ме води впрочем и до идеята, че всяка книга живее чрез особени и уникални само за нея езикови коренища-множества от смислово сродни думи с най-висока честота на повтораемост в текста, които много точно оголват съзнателните или не възхновения на автора, както и предвижданите или не въздействия на книгата. В този случай се оказва, че шедьовърът на автор, векове оставал с реномето на „неприличен“, повтаря с най-голяма честота думи от „семейството“ на приличие, благоприличие, благопристойност, благонравност и т.н.